

KYTICE

Karel Jaromír Erben

AUTOR - KAREL JAROMÍR ERBEN (1811-1870)

Národnost:	Český spisovatel, básník, historik, právník, překladatel, archivář a sběratel lidové tvorby
Původ:	Narozen v Miletíně (Podkrkonoší). Gymnázium v Hradci Králové, filozofie a práva v Praze
Kariéra:	Sekretář Českého muzea, od 1851 archivář města Prahy. Přátelství s K. H. Máčhou a Fr. Palackým
Směr:	Představitel romantismu a zakladatel moderní české balady
Smrt:	1870 v Praze. Předcházela smrt dětí a manželky, zhoršení zdraví
Zajímavost:	Na sbírce Kytice pracoval 20 let. Sbíral lidové písničky po vesnicích

Další díla:

- Prostonárodní české písničky a říkadla – sbírka více než 2 200 lidových písniček
- Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských – Zlatovláška, Dlouhý, Široký a Bystrozraký...
- České pohádky – Hrnečku, vař; Otesánek; Tři zlaté vlasy děda Vševeda

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O DÍLE

Název:	Kytice (z pověstí národních)
Lit. druh:	Poezie – na pomezí lyriky a epiky (lyrickoepický)
Lit. žánr:	Sbírka balad
Téma:	Morální zásady, vina a trest, osudovost, síla mateřské lásky
Časoprostor:	U každé balady jiný – venkovské prostředí, časově neurčené
Vydáno:	1853, Erben na sbírce pracoval 20 let. Zfilmováno v roce 2000

KOMPOZICE A JAZYK

Kompozice:	Původně 12 balad ve zrcadlové kompozici – 6 páru: 1↔12, 2↔11, 3↔10... Lilie přidána až do 2. vydání (1861)
Vyprávěč:	Er-forma (neosobní), specifický pro každou baladu
Verš:	Pravidelná rytmizace, sdružený rým, sloky po 8 verších, gnomický verš (krátký, hutný)
<ul style="list-style-type: none">• Zvukomalba – typická pro lidovou poezii (opakování, refreny, citoslovce místo sloves)• Inspirace lidovou slovesností – báje, pověsti, pověry, nadčasové motivy• Symbolika čísla 3 – Zlatý kolovrat (3 části), Polednice (3 napomenutí), Vodník (3x žádá o návrat)• Kontrast – dobro vs. zlo, láska vs. smrt, mateřství vs. vina• Prvky romantismu – temná prostředí (lesy, hřbitovy, jezera), nadpřirozené bytosti	

TIP: Kytice má zrcadlovou kompozici – původních 12 balad tvoří 6 zrcadlových páru (1↔12, 2↔11 atd.). Lilie přidána později. Hlavní hrdinky jsou ženy (kromě Záhořova lože).

PŘEHLED BALAD A POSTAV

Balada	Děj	Motiv
1. Kytice	Matka se po smrti převtělí v mateřídoušku. Děti chodí na hrob.	Není balada – úvodní báseň, vlastenectví
2. Poklad	Na Velký pátek matka najde poklad ve skále, odloží dítě, skála se zavře. Po roce se dítě vrátí.	Vina a trest, mateřská láska
3. Svatební koště	Dívka prosí o návrat milého. Zjeví se jako mrtvola a táhne ji na hřbitov. Zachrání ji modlitba.	Milost. vztah, náboženství, číslo 3
4. Polednice	Matka v afektu zavolá polednici na zlobivé dítě. Ve strachu dítě nechtěně udusí.	Nadpřirozené bytosti, mateřství

5. Zlatý kolovrat	Macecha a sestra zabijí dívku kvůli králi. Kouzelný dědeček ji oživí, zlo je potrestáno.	Pohádkové prvky, spravedlnost
6. Štědrý den	Dvě dívky si jdou věštit budoucnost k jezeru – jedna vidí svatbu, druhá smrt.	Osudovost, lidové pověry
7. Holoubek	Mladá žena otráví manžela a provdá se znova. Na hrobě sedá holoubek a vrkáním jí připomíná vinu – utopí se.	Láska a smrt, svědomí
8. Záhořovo lože	Hříšník Záhoř činí pokání 90 let a je vykoupen poutníkem.	Vina, pokání a vykoupení
9. Vodník	Vodník si odvede dívku pod jezero. Matka ji nechce pustit zpět, vodník hodí na práh dítě bez hlavy.	Nadpřirozené bytosti, tragický konec
10. Vrba	Duše ženy se v noci mění na vrbu. Muž vrbu pokácí – žena umírá.	Spojení člověka s přírodou
11. Dceřina kletba	Dcera zabila své dítě, proklíná milence i vlastní matku.	Vina a trest, matka vs. dcera
12. Věštka	Věštka předpovídá budoucnost českého národa, dává naději.	Není balada – vlastenecká báseň
+ Lilie	Dívka pohřbena v lese vyrůstá jako lilia. Pán si ji vezme, jeho matka ji zahubí.	Přidána až do 2. vydání (1861)

ZRCADLOVÁ KOMPOZICE – PÁRY BALAD

Pár	Společný motiv
1. Kytice ↔ 12. Věštka	Národní motivy, vlastenecké poselství
2. Poklad ↔ 11. Dceřina kletba	Vztah matky a dítěte, mateřská vina
3. Svat. košile ↔ 10. Vrba	Vztah živých a mrtvých, přeměna
4. Polednice ↔ 9. Vodník	Nadpřirozené bytosti zasahují do osudu
5. Zlatý kol. ↔ 8. Záhořovo lože	Vina, pokání a vykoupení
6. Štědrý den ↔ 7. Holoubek	Láska a smrt, kontrast

HLAVNÍ MYŠLENKY A MOTIVY

- Vina a trest – za každý hřích přichází trest, překonat ho lze jen pokáním, odpusťením nebo láskou
- Mateřská láska – nejsilnější cit ve sbírce, ženy jsou hlavními hrdinkami (kromě Záhořova lože)
- Osudovost – hrdinové smířlivě přijímají svůj osud, pokus o změnu se krutě trestá
- Nadpřirozené bytosti – vodník, polednice – zasahují do lidských životů
- Spojení člověka s přírodou – lesy, jezera, hřbitovy, mateřídouška, vrba, lilia
- Vlasteneckví – úvodní a závěrečná báseň (Kytice, Věštka) – naděje pro národ
- Křesťanské motivy – Velký pátek (Poklad), modlitba k Panně Marii (Svatební košile)

LITERÁRNÍ KONTEXT

- Národní obrození, III. etapa (1830–1850) – vyvrcholení, romantismus přechází v realismus
- Romantismus – důraz na city, fantazii, temná prostředí, nešťastná láska
- Erben = zakladatel moderní české balady, vychází z lidové slovesnosti

Autor	Dílo	Kontext
K. H. Mácha	Máj (1836)	Český romantismus
K. H. Borovský	Král Lávra	Národní obrození
J. K. Tyl	Fidlovačka	Národní obrození
A. S. Puškin	Evžen Oněgin	Ruský romantismus
E. A. Poe	Havran	Americký romantismus

RYCHLÝ PŘEHLED

?	Odpověď
Autor	Karel Jaromír Erben (1811–1870), český básník a sběratel
Žánr	Sbírka balad (12 + Lilie = 13 balad)
Směr	Romantismus, III. etapa národního obrození
Druh	Lyrickoepický (poezie na pomezí lyriky a epiky)
Kompozice	Zrcadlová – 6 párů (1↔12, 2↔11...). Lilie přidána později
Kde/kdy	Venkov, časově neurčené. Vydáno 1853
Téma	Vina a trest, mateřská láska, osudovost, nadpřirozené bytosti
Klíčové	Zrcadlová kompozice, symbolika čísla 3, ženy jako hlavní hradiinky
Jazyk	Sdružený rým, zvukomalba, gnomický verš, archaismy
Kontext	Máchá (Máj), Borovský, Tyl, Puškin, Poe